

A Vajdasági Magyar Képtár (1830–1930) újranyitása

A *Vajdasági Magyar Képtár (1830–1930)* azoknak a magyar nemzetiségű, illetve a magyar művészettörténethez jelentősen hozzájáruló művészeknek az alkotásait dolgozza fel és mutatja be, akik a mai Vajdaság területén születtek, alkottak, kiállítottak 1830 és 1930 között, vagy ebben a korszakban keletkezett alkotásuk más úton került a vajdasági közgyűjteményekbe, magántulajdonba. A Képtár első megnyitása 1973-ban történt *Magyar képzőművészek alkotásai a Vajdaságban 1830–1930 között* címen, a szabadkai Városháza helyiségeiben, az ott található Városi Múzeum művészeti osztályának 1965-ben megkezdett tevékenysége és a Vajdasági Művészet-történészek Szakosztálya programjának részeként¹, a Tartományi Művelő-

¹ A Vajdasági Magyar Képtár kialakulása közvetlen előzményének számít a Szerbiai Muzeológusok és Konzervátorok Egyesülete keretén belül a vajdasági szervezeti egység, a Vajdasági Művészettörténészek Szakosztályának megalakulása (1962). Ez utóbbi koordinálta vajdasági szinten a művészettörténészek közös munkáját, aminek első programja 1963-tól a nyilvános képzőművészeti gyűjtemények összeírása volt. Már az eredmények első publikálásából kiderült, hogy a szabadkai, nagybecskereki, zentai és verseci múzeumokban nagyobb számú magyar alkotó műve található (1965). 1965-ben a budapesti Magyar Nemzeti Galéria felkérésére, Bela Duranci megrendezte Nagy István Vajdaságban levő műveiből azt a tárlatot, amelyet a Szabadkai Városi Múzeumban, majd Baján is bemutattak (1966). A vajdasági művészettörténészek szakosztályának tagjai tehát a terepet kutatva jöttek rá, hogy egy olyan valós szakmai témával állnak szemben, aminek sokkal több magyar művész a része. A felkutatott anyag gyarapodásával egy képtár alapításának szükségességét vetették fel. Elhelyezésére Szabadkát látták jónak, hiszen nemcsak a magyar festészet, hanem a magyar építőművészet reprezentáns alkotásai is – így például a magyar szecessziós építészet több kiemelkedő példája – megtalálhatók a városban. A közvéleményben is vita folyt a képtárral kapcsolatos elképzelésekről. Például 1969 áprilisában a *7Nap* hasábjain Szilágyi Gábor, a szabadkai Képzőművészeti Találkozó munkatársa és ettől az évtől kezdve igazgatója is, valamint Ács József festőművész, a *Magyar Szó* képzőművészeti kritikusának véleménye szerint a képtár gyűjteménye nem korlátozódhat a régi mesterekre, hanem a kortárs alkotókra is ki

dési Közösség anyagi támogatásával (DURANCI 1973). A tárlat kurátora Bela Duranci, a Szabadkai Városi Múzeum munkatársa, Szabadka első okleveles művészettörténésze volt.² A tárlatot november 27-én, a múzeum 25 éves fennállásának ünnepi ülése után nyitották meg, a bajai Türr István Múzeum vendégkiállításával együtt, amely Baja és környékének bunyevác és sokác népművészetét mutatta be. A tárlat megnyitóján Székely Tibor, a szabadkai múzeum akkori igazgatója elmondta, hogy a *Magyar képzőművészek alkotásai a Vajdaságban 1830–1930 között* című tárlat a Szabadkai Városi Múzeum állandó kiállítása. Bela Duranci a *Spona* című vajdasági muzeológiai közlönyben közzétette, hogy ez a képtár nem különálló intézmény, mert nem az a cél, hogy a magyar művészetet különállóvá tegye, hanem hogy a kultúra szerves részeként mutassa be (DURANCI 1973). A katalógusban 51 alkotó 138 alkotása szerepelt. A tárlat – amely 1974. január 5-éig tartott, és a katalógus – melynek utóélete máig tapasztalható – az egész Vajdaság területéről, több esetben magántulajdonból kölcsönzött művekből jött létre. A Husvéth Lajos Ajándékgyűjtemény azonban továbbra is, a Helytörténeti képzőművészet mellett, állandó jelleggel volt bemutatva. A szabadkai új városházán elhelyezett polgármesteri hivatal a régi, szecessziós – immár védett műemlékként ismert (1967-től) – városházára történő visszaköltözése következtében a Szabadkai Városi Múzeumnak 1987-től megszűnt az itt található állandó képzőművészeti tárlata, s így a múzeumban több mint két évtizeden keresztül nem létezett állandó képzőművészeti kiállítás. A *Magyar képzőművészek alkotásai a Vajdaságban 1830–1930 között* című kiállításnak így továbbra sem volt esélye, hogy lát-

kell terjeszteni a figyelmet, hiszen a központi intézmények nem foglalkoznak eléggé a vidék művészetével, így a kisebbségi művészettel sem. Bela Duranci elképzeléseit támogatta Herceg János és Ács József is, akik az 1952-es palicsi Magyar Ünnepi Játékok képzőművészeti seregszemle szervezőiként hasznos tapasztalatokra tettek szert. 1969-ben azonban nem csak a nyilvános eszmecsere folyt, mert még korábban jelentős előrelépések történtek a témához kapcsolódó tárlatok rendezésében és a gyűjteménygyarapítás területén is. A Szabadkai Városi Múzeumban 1969-ben kiállítást nyitottak a verbászi Pechán József (1875–1922), majd a szabadkai származású Gyelms Lukács (1899–1979) alkotásaiból.

² Duranci a belgrádi Bölcsészettudományi Egyetem művészettörténeti szakán *A román stílus a magyar építészetben és szobrászatban* témával diplomázott (1963), s hasznos szakmai kapcsolatokra és tapasztalatokra tett szert munkája során. Budapesten ismeretséget kötött a magyar kortárs művészet és művészettörténet jeles képviselőivel, közöttük Kondor Bélával, akinek rézkarcából a Szabadkai Városi Múzeumban rendezett kiállítást (1964). A magyar grafikát és plakátművészetet bemutató kiállítás is a Szabadkai Városi Múzeumban vendégszerepelt, mert addigra a vajdasági múzeumok koncepciójának kialakítása folyamatában ezt az intézményt jelölték ki a magyar művészettel foglalkozó kutatások székhelyéül (1965).

ható legyen, de sajnos más vajdasági múzeumban sem volt hasonló jellegű állandó tárlat. Ugyanakkor további kutatások és tematikus tárlatok megrendezése sem hagyta a témát „elkallódní”. A Szabadkai Városi Múzeumban továbbra is jelentős tárlatok és gyűjteménygyarapítás folyt (1981–1991, 1997), ami a múzeum művészettörténészeinek, elsősorban Baranyi Annának (1981–1991), majd másoknak is köszönhető. A Szabadkai Városi Múzeumban a következő monografikus jellegű vagy részleges életművet bemutató tárlatok kerültek megrendezésre az adott témakörben: Balázs G. Árpád (1982, 1987), Husvéth Lajos (1981, 1994), Juhász Árpád (1989), Oláh Sándor (1986–1987), Telcs Ede (1997), Pechán József és Béla (2002), Baranyi Károly és Farkas Béla (2004), Bicskei Péter (2005), Eisenhut Ferenc (2007), Nagypáti Kukac Péter (2008). Több itt felsorolt tárlat Szabadkán kívül is bemutatásra került: Belgrádban, Magyaránizsán, Nagybecskerekben, Szegeden, Topolyán, Újvidéken, Versecen, Zentán és Zomborban. A kutatásokhoz és tárlatok sorához 1997-től a szabadkai múzeum restaurátora, Korhecz Papp Zsuzsanna is hozzájárult restaurátori és kutatómunkájával, az adott időszaktól korábbi periódusra és a szakrális festészetre helyezve a hangsúlyt, amelynek köszönhetően létrejött a Stettner Sebestyént bemutató tárlat (2012) is. A Szabadkai Városi Múzeumon kívül más vajdasági közgyűjteményekben is foglalkoztak az adott régió és korszak magyar képzőművészetével, habár az itteni szakmai körökben a mai napig a Szabadkai Városi Múzeumot tekintik a vajdasági magyar művészet kutatóközpontjának. Először a verseci múzeumban jött létre a Dél-Bánát magyar képzőművészeit bemutató tárlat és katalógus Mirjana Mareš festőművésznő és a múzeum szakmunkatársa munkája révén (1974). A nagybecskereki Népmúzeumban Vukica Popović művészettörténész rendezte meg a *Magyar festőművészek Bánátban – Fél évszázados kiállítói tevékenység Zrenjaninban 1890–1940-ig* című tárlatot, illetve írta meg a katalógust (1979), majd egy évtizedre rá Jelena Knežević művészettörténész rendezésében *Streitmann Antal – Várkonyi József – Walder Jenő – Zsénár Emil* tárlatát láthatta a közönség (1989). Bela Duranci továbbra is olyan tanulmány jellegű kiállításokat készített, mint például a *Nagybánya és a vajdaságiak* című tárlatot, amely a szabadkai Képzőművészeti Találkozóban került bemutatásra, annak ellenére, hogy szinte teljes egészében a Szabadkai Városi Múzeum gyűjteményének anyagára alapozott (1996). A magyar képzőművészet szintézisre törekvő tanulmányok és tárlatok keretében is bemutatásra került, mint például a *Festészet Szabadkán 1900–1944 között* és a *Sacra conversazione* című tárlatokon és katalógusokban (2001), vagy a Szabadkai Városi Múzeum Művészeti osztályának arcképeit bemutató tárlaton (2010–2011, 2013). Jelentős vállalkozásnak tekinthető még az

újvidéki Kortárs Művészeti Múzeum 1900 és 1944 közötti vajdasági festészetet bemutató tárlata és publikációja, amelyben a vajdasági múzeumok szakemberei vettek részt tanulmányaikkal (1991). A helyzetet némiképp enyhítette a Topolyai Múzeum megalapítása (2002), ahol egy állandó kisebb tárlat keretében a szabadkai múzeum révén sikerült kiállítani a topolyai képzőművészek – Acsády Ilona, Bicskei Péter, Nagyapáti Kukac Péter – alkotásait, valamint monografikus kiállítást rendezni Bicskei Péter (2005) és Nagyapáti Kukac Péter (2008) munkáiból.

Miután a Szabadkai Városi Múzeumot az alapító 2008-ban teljes egészében kiköltöztette a régi városházáról a jelenlegi helyére – a Minerva nyomda, illetve az 1906-ban épült Dömötör Miksa-féle szecessziós bérpalota épületébe –, lehetőség nyílt a képzőművészeti gyűjtemény hosszabb távú kiállítására is. A *Vajdasági Magyar Képtár (1830–1930)* a Magyar Nemzeti Tanács 2012 és 2018 közötti időszakra vonatkozó kulturális stratégiájának az egyik célja lett (*Vajdasági Magyar Kulturális Stratégia 2012–2018*, LOVAS 2011; 110), újranyitása pedig Magyarország Kormányának támogatásával, illetve a Bethlen Gábor Alap támogatásával jött létre és nyílt meg 2014. március 28-án. A tárlatot Bela Duranci nyitotta meg Orbán Viktor miniszterelnök és több kiemelkedő közéleti személy, művész, múzeumi szakember, látogató jelenlétében.

A jelenlegi tárlat a Szabadkai Városi Múzeum épületében (Zsinagóga tér 3.), az első emeleten, 200 m²-es területen található. A kijelölt térben a kiállítási felületek és kisebb terek kialakítása a tárlat kurátora, Ninkov K. Olga művészettörténész és Boros Viktória látványtervező konzultációi alapján történt. A választófalak beépítése, a falak festése, az akasztórudak felszerelése, a radiátorok maszkjainak elkészítése, a műszaki feltételek előkészítése és egyéb munkálatok nagy része 2014 januárjában fejeződött be. Ekkor kezdődött a tárlat installációs fázisa: a műalkotások térben való elrendezése, a szükséges képkeretek és passepartout-rák, valamint a szobrokhoz szükséges egyedi posztamensek megrendelése, de a hátramaradt restaurálási munkálatok befejezése is, Korhecz Papp Zsuzsanna festőrestaurátor és Biacsi Karolina szoborrestaurátor által. A képaláírások és nagyobb legendák megírása, valamint fordítása, nyomdai kivitelezése párhuzamosan folyt a katalógus előkészítésével, ami a kiállítás kurátorának munkakörét képezte – kivéve természetesen a fordítást és lektorálást. A tárlatot kísérő szöveges rész négy nyelven jelenik meg: magyarul, szerbül, horvátul és angolul, míg a katalógus két nyelven készült, külön magyarul és szerbül.

A képtár területét az eleve adott hat téregység határozta meg, amelybe a bemutatásra kerülő anyag aránya és egyes képek nagysága miatt szüksé-

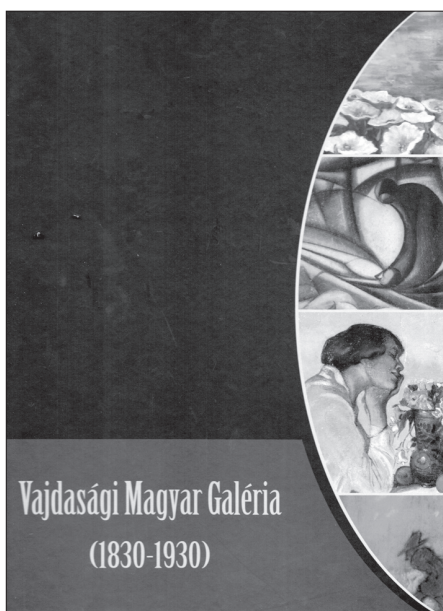

A Vajdasági Magyar Képtár (1830–1930) bejárata

ges volt kisebb kiállítási felületek kialakítása, oly módon, hogy az utolsó nagy terem egykor átmenetet fog képezni a múzeum állandó tárlatába – a Szabadkai Városi Múzeum komplex jellegénél fogva az állandó tárlatban a régészet, történelem, néprajz, természetrajz és a képzőművészeti osztály egyéb anyaga kell, hogy szerepeljen. A Vajdasági Magyar Képtár előmunkálataival párhuzamosan az épület padlásterét múzeumi kiállítások céljára adaptáltuk, elszívó, illetve megfelelő klimatikus viszonyokat biztosító szellőztetőberendezés működésbe állításával, a képtárral azonos támogatásból. A felsorolt műszerek nélkül, ám a stabilabb klímájú és páratartalmú első emeleten az adott viszonyokhoz alkalmazkodva kellett a képtár koncepcióját kialakítani. Így került például a nyirkosabb levegőt megtűrő szobrok egy része abba a kisterembe, ahol az ajtón kívül nincs más nyílás, illetve szellőztetőberendezés. Itt jegyezzük meg, hogy a múzeum egész kiállítási területének elszívó és párasító, illetve szellőztetőberendezéssel való ellátása is tervbe van véve. A képtár tartalmában, stílusban, technikában és nagyságban nagyon eltérő kiállítási anyagának elrendezését olyan tényezők is meghatározták, mint például a hordozó falfelületek megfelelő nagysága és teherbírása, mivel az épületben a múzeum átadása idején a falak egy része gipszkartonból készült, mint ahogy most is a kisebb elválasztó pengéfalak. A tárlat kisebb műegyüttesei időrendi és tartalmi egységet képviselnek, mint például az elől levő arképcsarnok vagy a harmadik hosszú és keskeny teremben a szecessziós művek. A kiállításrendezés

alapelve ez alkalommal a képtár beharangozása, az anyag sokféleségének, gazdagságának bemutatása volt, illetve olyan lehetőségek előrevetítése, amelyek mentén a tárlat idővel cserélhető egy-egy téma, periódus vagy életmű bemutatását szolgáló műtárgyegyüttessel.

A Vajdasági Magyar Képtár tárlatát kísérő 151 oldalas katalógus szerzője a tárlat kurátora, e sorok írója (NINKOV K. 2014). A Vajdaság területére kiterjedő anyagvizsgálatot elősegítették a korábbi kutatások, adatközlések, ismertetések és képzőművészeti kritikák, amelyeknek publikált változatai a katalógus végén levő forrásjegyzékben olvashatók – például Ács József, Miloš Arsić, Baranyi Anna, Bodnár Éva, Hoffmann Hedvig, Divald Kornél, Bela Duranci, Gajdos Tibor, Geller Katalin, Mirko Grlica, Gulyás Gizella, Gyergyádész László, Herceg János, Huszár Lajos és Procopius Béla, Káich Katalin, Kalapis Zoltán, Jelena Knežević, Korhecz Papp Zsuzsanna, Dragana Kuručev, Stevan Mačković, Magyar László, Radoslav Mihailović, Nagygyörgy Zoltán, Nagyszandai Szekeres Margit, Németh Ferenc, Ninkov K. Olga, Passuth Krisztina, Pejín Attila, Vukica Popović, Sümegi György, Tóth Károly, Jasmina Tuturov írásai. A kiállítás kialakítása előtt nagyon fontos volt megismerni a rendelkezésre álló anyag természetét. Mivel a képtár újranityása alkalmával, a vajdasági közgyűjtemények kerültek előtérbe, Hulló István, a Szabadkai Városi Múzeum igazgatója és a művészeti osztály körlevélben fordult a vajdasági közgyűjtemények igazgatóihoz és művészettörténészeihez, és a publikált összeírások, valamint más adatok alapján egy hosszabb bevezetőt követően kérvényezte bizonyos alkotások fényképét, közreadásának engedélyét és az adatok ellenőrzését, frissítését. Kérésünknek minden intézmény eleget tett, így a következő művészettörténészeknek és más profilú szakembereknek köszönhetően lett teljesebb és pontosabb a katalógus és kiállítás: Ózer Ágnes és Aleksandra Stefanov, Vajdasági Múzeum, Újvidék; Dragana Kuručev, Városi Múzeum, Versec; Dragojla Živanov és Mirjana Brmbota, Szerb Matica Képtára (Galerija Matice srpske), Újvidék; Ljiljana Lazić, Újvidék Városi Múzeuma; Olivera Skoko, nagybecskereki Népmúzeum; Pejín Attila és Mándity Szarka Krisztina, Városi Múzeum, Zenta; Radoslav Mihailović, Városi Múzeum, Óbecse; Zora Šipoš, Városi Múzeum, Zombor; Gászó Hargita, Topolyai Múzeum; Dragica Vukotić, Verbászi Múzeumi Egység; Dragan Rokvić és Ágoston Pribilla Valéria, Városi Könyvtár, Szabadka. Így a katalógusban felsorolt művek legnagyobb része a Szabadkai Városi Múzeum képzőművészeti gyűjteményéből származik ugyan, de a korpuszt jelentősen gazdagítják a nagybecskereki Népmúzeum, az óbecsei Városi Múzeum, a Szabadkai Városi Könyvtár, a Vajdasági Múzeum, Újvidék Város Múzeuma, az Újvidéken levő Szerb

A katalógus borítóterve

Matica Képtára, a Verbászi Múzeumi Gyűjtemény, a Verseci Városi Múzeum, a zentai Városi Múzeum és a zombori Városi Múzeum gyűjteményeiből származó alkotások. A művek a felsorolt intézmények gyűjteményeinek szerves részét képezik, sok esetben helytörténeti jelentőségűek, s nem csak a Vajdasági Magyar Képtár tárgykörébe tartoznak. Ilyen tekintetben a Szabadkán felállított Vajdasági Magyar Képtár jelenlegi kiállítása szintén más – pl. helytörténeti – dimenzióban is szemlélhető, hiszen a kiállított alkotók és alkotások között sok a szabadkai vonatkozás. Ezen az alapelven idővel más vajdasági régiók magyar művészetét, egy-egy meglevő tárlatot más múzeumokban is be lehetne mutatni. Itt kell még egyszer leszögeznünk, hogy a Vajdasági Magyar Képtár (1830–1930) nem egy olyan gyűjtemény, amelyen belül külön leltári számok alatt sorakoznak a műtárgyak, hanem egy témakör, amely felöleli a vajdasági gyűjteményeket.

A katalógus, illetve kiállítás során felmerülő művészettörténeti jellegű problémák megoldásához – pl. életrajzi adatok ellenőrzése, egyes művek eredetiségére vonatkozó vizsgálata – szaktanácsadóként járult hozzá Szücs György művészettörténész, a Magyar Nemzeti Galéria tudományos főigazgató-helyettese és a Magyar Nemzeti Galéria, valamint a Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutatócsoportjának más szakemberei. A terepi munka, illetve az intézmények közötti kommunikációban a Szabadkai Városi Múzeum művészettörténésze, Ljubica Vuković Dulić volt a szerző segítségére, a szövegek rendezésénél és a múzeubarát részletek kialakításánál Bába Anikó múzeumpedagógus. A katalógusban

szereplő fényképet nagy részét Hevér Miklós, a Szabadkai Városi Múzeum fényképésze készítette – egyes fotók más múzeumokban dolgozó fényképészektől, művészettörténészektől vagy a meglévő fotódokumentációból valók (Dušan Marinković nagybecskereki Népmúzeum; Feđa Kiselički, Újvidék Város Múzeuma; Ivan Kalnak és Dragana Kuručev, Városi Múzeum, Versec; Milica Đukić, Vajdasági Múzeum). Korhecz Papp Zsuzsanna, a Szabadkai Városi Múzeum festőrestaurátora az esetenként eredeti, régi keretek helyrehozatalában és a szobrok restaurálásának megszervezésében is segített, de egyes alkotások restaurálásával a tárlaton és katalógusban szereplő művek megfelelő percepciójához is jelentősen hozzájárult. Míg a kiállítás látványtervét Boros Viktória készítette, a katalógus tördelését és formatervezését Szalma Viktória grafikus végezte. Ninkov K. Olga, a kiállítás kurátora, a katalógushoz 396 alkotás alapadatát dolgozta fel és tette közzé egy-egy színes fénykép kíséretében – ami a katalógus első részében található, valamint 105 alkotó rövid életrajzát írta meg úgy, hogy a vajdasági vonatkozások is szerepeljenek bennük. A művek alapadatain kívül több helyen fel lett tüntetve a gyűjteménybe kerülésük módja és időpontja. Az ismert, nagy életművű művészek mellett több olyan alkotóval találkozunk itt, akikről hiányos adatokkal rendelkezünk, azonban egy-egy felmutatott alkotása talán segíti a további kutatást. A katalógus megjelenése óta, a múzeumi hagyományhoz híven, a munkatársaknak és rokon intézményeknek küldtük el azt. A „cserekiadványokkal” szerencsés esetben újabb adatokra is fény szokott derülni. Így történt ez most is, amikor visszajelzést kaptunk a nagybecskereki Népmúzeum tulajdonában levő, a katalógusban 359. szám alatt szereplő Szőnyi István (Újpest, 1894–Zebegény, 1960) *Kettős* című festményével kapcsolatban. Falvy Zoltán budapesti zene-történész ugyanis továbbította a katalógust Szőnyi Zsuzsának, a festőművész lányának, aki a következőket írta az ábrázoltakkal kapcsolatban: „Ha jól emlékszem, Rudnay Gyula [akinek szintén szerepel képe a katalógusban] hegedül, csellón is festő játszik, de sajnos nem jut eszembe, hogy ki ő, utána kellene nézmem. A témáról több rajzot is készített, azon hárman zenélnek, mindegyik képzőművész, annak *Házi koncert* a címe. A rajz magánkézben van.”³

A katalógusban összesen 108 alkotó neve szerepel, s három ismeretlen maradt. A katalógus végén a forrásjegyzék és a munkatársak névsora, illetve az impresszum található. A kiadványban az 1973-ban közzétett 51 alkotó 138 alkotása helyett 111 alkotó 396 alkotását mutatjuk be. A katalógusban művekkel szereplő alkotók a következők – zárójelben a most közreadott

³ Itt köszönjük meg Baranyi Annának és Falvy Zoltánnak az adatok továbbítását.

Szőnyi István Kettős című festménye a nagybecskereki Népmúzeum tulajdona

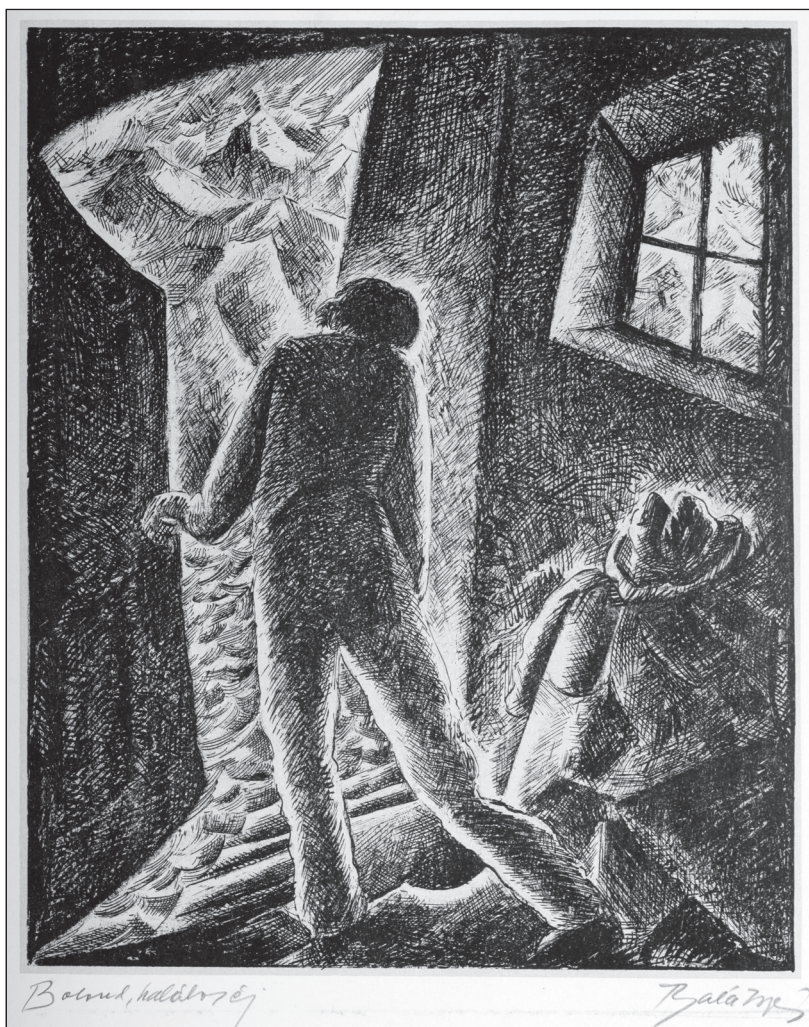
alkotásuk számát tüntettük fel, csillaggal pedig azokat az alkotókat jelöltük meg, akiknek műve szerepel a tárlaton is: Abrányi Lajos (2), Ács Ágoston (3), Aczél Henrik* (9), Bácskay Imre (2), Baky Albert (1), Balázs G. Árpád* (34), ismeretlen művész Barabás jelzéssel (1), Baranyi Károly* (1), Belányi Viktor (1), Bencze Ferenc (4), Berkes Antal (1), Bicskei Péter* (1), Biczó András (1), Bottlik Tibor (1), Böhm János* (1), Bruck Miksa* (1), Budai Sándor* (2), Burchardt Bélavári István (1), Csáth Géza/ifj. Brenner József (9), Csávosi Sándor* (7), Csincsák Elemér* (9), Csók István (1), Czigány Dezső* (3), Damkó József (1), Demeter Erzsébet* (1), Demjén László* (1), Dudits Andor (1), Edvi Illés Aladár (2), Eisenhut Ferenc* (19), Faragó Márton (1), Farkas Béla* (11), Ferenczy József (3), Ferentzy Márta (1), Feszty Árpád (1), Forgó Miksa* (1), Geréb Klára (7), Glatz Oszkár (1), Gyelmis Lukács (3), Gyurkovits Károly* (3), Harsány Lajos (1), Herman Lipót* (5), Hódi Géza* (6), Horváth Károly (1), Husvéth Lajos* (13), Ikotics Sándor (3), Iványi Grünwald Béla* (1), Jakobey Károly* (6), Jantyk Mátyás* (1), Juhász Árpád* (13), Juszkó Béla (2), Kálmán Péter* (6), Kara Mihály* (10), Kardos Gyula (1), Károly Ernő (1), Keller Albert* (1), Kern Hermann Ármin (2), Kernstok Károly (3), Kézdi Kovács László (1), Kimnach László (1), Kovács Kovásznai István (5), László Fülöp* (1), Lenkei Jenő* (3), Liuba Kornél* (2), Löschtger Béla (1), Mály József* (1),

Márk Lajos (2), Markó Lajos (1), Mednyánszky László (1), Medgyessy Ferenc (2), Molnár Z. János (2), Nagy Ernő (1), Nagy István* (7), Nagypáti Kukac Péter* (3), Neogrády Antal* (3), Neogrády László* (1), Nyilasy Sándor* (2), Oláh Sándor* (20), Pataky László* (2), Pechán József* (33), Perjéssy Lajos (2), Persian Antal (1), Peske Géza* (2), Pécsi-Pilch Dezső* (1), Rudnay Gyula* (1), Sárosi Ödön (3), Sassy Attila (1), Schmidt József* (2), Schmitt József* (9), Solymos Bea (2), Solymosy Lajos* (1), Streitmann Antal* (3), Szabados Gábor (2), Szamosy Elek (1), Szász István (1), Szirmai Antal* (4), Szőnyi István (1), Szüle Péter (1), Szűcs J. (1), Telcs Ede* (11), Than Mór* (4), Tornyai János* (1), Török Olga (2), Vadász I. (1), Vágó Pál (4), Várkonyi József (4), id. Vastagh György* (1), Virág Béla (1), Vörös István (1), Wälder Jenő (1), Zabloczy Z.* (2), Zádor István* (2).

A katalógusban közölt alkotók és művek száma nem végleges, egyrészt azért, mert ez alkalommal nem a teljes életművek bemutatása a célunk, másrészt mert a további kutatásoktól, publikációktól, kiállításoktól és gyűjteménygyarapodásoktól, de a magántulajdonban és más közgyűjteményekben levő alkotások bemutatásától is további eredmények várhatóak. Most, mint ahogy említettük, kizárólag a vajdasági közgyűjtemények anyagát mutatjuk be, ami muzeológiai szempontból is hasznos aspektus. Ez alkalommal néhány alkotó Szabadkán kívül leltárba vett alkotása sem került a válogatásba, mivel a mű eredetisége további kutatás tárgya. A további kutatás tárgykörébe tartozik egy-egy gyűjtemény színhelyen való megismerése is, mint ahogy az 1830-nál korábbi időszak alkotóinak feldolgozása és bemutatása, ami Korhecz Papp Zsuzsanna munkájának köszönhetően folyamatban van. Ez utóbbi témakör kiállítási lehetőségét a Magyar Nemzeti Tanács kulturális stratégiája is szükségesnek tartja egy Egyházművészeti Múzeum megalapításával (*Vajdasági Magyar Kulturális Stratégia 2012–2018*, LOVAS 2011; 104, 112), ami talán lehetséges lenne a meglevő bővítésével, valamint megnyitásával is a széles körű közönség és szakmai apparátus számára. Ugyancsak fontosnak tartjuk a bemutatott művészeti ágazatok tárházának bővítését, s így az eddig figyelembe vett festészet, grafika és szobrászat mellett az építészet és iparművészet feldolgozását és bemutatását. A Magyar Nemzeti Tanács művelődési stratégiájának feladatai közé tartozik a Vajdasági Magyar Képtár 1930 utáni vajdasági magyar képzőművészetet bemutató rész kialakítása is a zentai Városi Múzeumban (*Vajdasági Magyar Kulturális Stratégia 2012–2018*, LOVAS 2011; 110), ahol a gyűjtemény olyan gazdag e tekintetben – részben az 1952-ben alakult zentai művésztelepnek, részben a 70-es évektől többször gyarapodó Tóth Thiel Margit által létrehozott ajándékgyűjteménynek köszönhetően –, hogy ehhez megvannak a kiindulópontokhoz szükséges

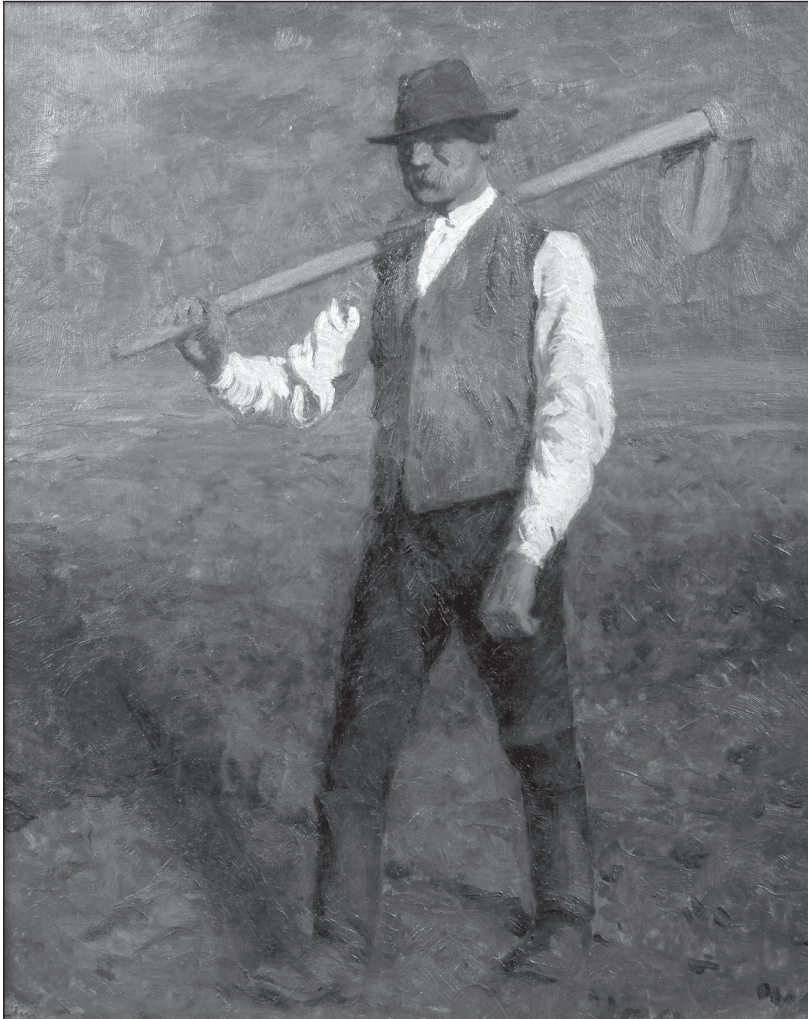
feltételek. A képtár létrejöttének egyik kezdeti lépése szakképzett művészettörténész állandó munkaviszonyba való felvétele. Bizonyára a két kiállítás, a szabadkai és a leendő zentai, illetve azok katalógusa között lesznek kisebb átfedések, hiszen a szabadkai részlegben bemutatott anyag sem zárul élesen az 1830 és az 1930 évekkel. Így például a kiállításon szerepel a Schmitt József által 1827-ben festett *Piukovits Rajmunda arcképe* című festmény és Gyelmis Lukács *Fiatal gyári munkás* 1934-ben keletkezett alkotása, valamint Baranyi Károly 1935-ben keletkezett *Katonatípus* című szobra is. Az adott korszak szigorú betartása azért sem lehetséges minden esetben, mert egy-egy alkotó korszakot átívelő életpályájának bemutatása esetén az életmű nem csonkítható egy esetleges, zsugorított időszakra. Konkrét példa erre Husvéth Lajos (Zombor, 1894–Zombor, 1956) festő- és szobrászművész életműve, akinek hagyatéka nagyrészt 1970-ben és 1981-ben került be ajándékgyűjteményként a Szabadkai Városi Múzeumba. Itt jegyezzük meg azt is, hogy Husvéth Lajos igen nagy terjedelmű hagyatékának a feldolgozása a fentebb említett művelődési stratégia első időszakára vonatkozóan volt tervbe véve, de a Vajdasági Magyar Képtár kivitelezésének előrehozatala miatt ez elmaradt.

A tárlaton, elsősorban helyszűke miatt, a katalógusban szereplő számoktól jóval kisebb mértékben kerültek bemutatásra alkotók és alkotások, azonban a tervek szerint hosszabb időszakok váltakozásával más-más válogatások jönnek majd létre. A jelenlegi tárlaton 129 műalkotás szerepel. Vannak alkotók, akik csak egy alkotással szerepelnek – vagy azért, mert csak egy alkotásuk van a vajdasági közgyűjteményben, mint pl. Iványi Grünwald Béla és Forgó Miksa esetében, vagy mert működésük esetleg kevésbé jelentős azokénál, akiket több alkotással is bemutatunk (Balázs G. Árpád, Farkas Béla, Juhász Árpád, Nagy István, Pechán József, Oláh Sándor stb.). Ugyanakkor azt is szem előtt kell tartani, hogy egyes alkotások nagy méretük, illetve a termék adottságai miatt maradtak ki, másrészt a mostani tárlat anyagát a Szabadkai Városi Múzeum képzőművészeti gyűjteményéből válogattuk, s csak két esetben kölcsönöztünk a zombori Városi Múzeumtól képeket (Kálmán Péter, Mály József). Ez nem zárja ki azt – mint már említettük –, hogy új válogatásokat és más gyűjtemények alkotásait is bemutassuk, mint ahogy az is fontos lenne, hogy egyes alkotók műveinek közgyűjteményekbe való felvásárlása elkezdődjön vagy minél előbb folytatódjon – mint például Nagyapáti Kukac Péter (Topolya, 1908–Topolya 1944) festő esetében. A tárlaton bemutatott alkotások egy adott időszak stíluspluralizmusát tükrözik, a *biedermeiertől* (Schmitt József: *Piukovits Rajmunda arcképe*, 1827) a kubofuturista (pl. Balázs G. Árpád nyolc Ady-illusztrációja) törekvésekig. A művek egy része a müncheni

Balázs G. Árpád Ady Endre *A halál pítvarában* című versének illusztrációja (1930), a Szabadkai Városi Múzeum tulajdona

iskola hatását mutatja, hiszen a magyarországi művészek legnagyobb része a kiegyezést követően a müncheni akadémián képezte magát. A kiállításon egy müncheni műterem ábrázolása is szerepel, amelyet Barabás Miklós unokája festett (Demjén László: *Műteremben*, 1897), de ki vannak állítva olyan alkotók Münchenben keletkezett művei is, mint pl. Peske Géza *Dac* című nagyméretű festménye. A 19. századi történelmi, orientalista, mitologikus és vallásos képzőművészet is képviselve van, erről a vidékről származó, ismert alkotó egy-egy műve által, mint amilyenek Eisenhut Fe-

*Nyilasy Sándor Hazatérés című festménye (1903 körül),
a Szabadkai Városi Múzeum tulajdona*

renc, Jakobey Károly, Szirmai Antal, Than Mór festményei és Telcs Ede szobra. A müncheni iskola hatását levetköző, a modern irányzatok felé forduló Pechán József itt kiállított művei azt a transzformációt mutatják, amely több képzőművész életművében is végbement, s ami Pechán József *Falusi udvar tyúkokkal* című, 1897 körül keletkezett – az idén ajándék útján a múzeumba kerülő, eddig ismeretlen – festményén és a posztimpreszszionista hatást tükröző, *Az úr mulat Zobnaticán* című 1912 körül festett művén is lemérhető. A kiemelkedő szerepet betöltő, magyar művésztele-

pek újító hatását láthatjuk a kiállításon a nagybányai, kecskeméti, szolnoki és gödöllői művésztelepek részvevőinek alkotásain, így Iványi Grünwald Béla, Oláh Sándor, Farkas Béla, Juhász Árpád, Husvéth Lajos stb. művein. Természetesen, a tárlat megtekintésekor ajánlatos a katalógusban található életrajzokkal is megismerkedni, hogy a műtárgyak bővebb értelmezése kezdetét vehesse. Igen fontos és érdekes adatok bukkanhatnak így elő, pl. a nagybányai művésztelep legfiatalabb tagjának, a szegedi Nyilasy Sándornak 1918-ig Horgoson volt a műterme, és a tárlaton szereplő kép is valószínűleg ott keletkezett. Mivel a tárlat a szecessziójáról híres Szabadkán lett felállítva, nem elhanyagolható tény az sem, hogy a szép számban szerepelnek szecessziós és szimbolista alkotások, többek között Aczél Henrik, Farkas Béla, Czigány Dezső festményei, Telcs Ede érmei, plakettjei. A válogatásból nem maradt ki a naiv képzőművészet képviselője sem, mert Nagypáti Kukac Péter egy festménye is helyet kapott Husvéth Lajos és Juhász Árpád művei között. A tárlat rendezésénél arra is törekedtünk, hogy a mai Vajdaság területének minden jelentősebb régiója, illetve jeles képzőművésze képviselve legyen, a bánáti és bácskai táj művészei is. A tárlaton szereplő stílusok és tájak művészeinek bemutatása külön tanulmány és pedagógiai program tárgya.

A tárlaton a technikák szempontjából a következő arányban vannak jelen alkotások: 85 olajfestmény, 10 pasztell, 3 akvarell, 1 guash, 1 vegyes technika (rajz, akvarell), 10 grafika, 8 rajz, 7 szobor, 2 érem, 2 plakett. Ezenkívül három helyen érintőképernyők (touchscreen) segítségével informálódhat a látogató egyes témakörökön belül: az első kisebb teremben, ahol arcképeket állítottunk ki, azoknak a portréknak a színes fényképe és alapadata is látható, amelyek nem kerültek kiállításra, azonban benne vannak a katalógusban; a második érintőképernyőn, amely két orientális festmény mellett, illetve a Telcs Ede szobrait tartalmazó kisterem előtt kapott helyet, Eisenhut Ferenc és Telcs Ede életrajza, fontosabb műveik, katalógusok, fotódokumentumok láthatóak. A harmadik Husvéth Lajos műveinél található, a művészre vonatkozó adatokat, dokumentumokat, fényképeket tartalmazza. Az érintőképernyőkön levő anyag előkészítésében Bába Anikó múzeumpedagógus segített, az anyag számítógépes feldolgozását Tolnai György, a Szabadkai Városi Múzeum technikai munkatársa végezte. A három érintőképernyőn idővel más alkotókra és alkotásokra vonatkozó anyag is hozzáférhető lesz. Hasonló célt szolgál a képtár közepe táján elhelyezett olvasósarok, ahol a látogatók leülhetnek, és átlapozhatják a polcokon levő szakirodalmat, katalógusokat. A múzeumbarát hangulatot Boros Viktória látványtervező egy-egy nagyobb darab mozgatható szőnyegdarabbal, valamint néhány – a fiatalok körében igen

A tárlat olvasósarka

kedvelt – babzsákfotellal fokozta, ami pedagógiai foglalkozások esetén is felhasználható. Az összbemutatóhoz hozzájárul a terem falainak különböző színe és a művek megfelelő megvilágítása.

A kiállítás megnyitója óta a képtárról megjelent néhány ismertető jellegű cikk (MIHÁLYI 2014; a, b), és több egyéni, valamint csoportos látogatóval számolhatott a múzeum. Köztük akadtak olyan képzőművészek, akik gyakorló rajzpedagógusok. Mellékeljük néhányuk véleményét: „Nagyon örülök annak, hogy történik még képzőművészet szempontjából ilyen szép és monumentális kezdeményezés a vajdasági magyar közéletben. Szeretnék a palicsi általános iskola diákjaival is eljönni ide, és akár egy-egy múzeumi rajzos órát tartani. Szerintem tetszett a diákoknak is, mert még vissza sem értünk a gimnáziumba, már posztolták a »fészre« az esetet” – írta Kanyó Ervin grafikus, a szabadkai Kosztolányi Dezső gimnázium és a palicsi általános iskola rajztanára. „A Vajdasági Magyar Képtár számunkra egy nagyon értékes képzőművészeti anyagot mutat fel, amely tematikai és stílusgazdagsága mellett a maga sajátosságos módján mégis egy egészet alkot. Izgalmas újra felfedezni az *Idők arcai* portrékiállítás egy-egy alkotását ebben az új környezetben, amely teljes képet nyújt az 1830 és 1930 közötti itteni magyar képzőművészeti életről, valamint az akkori polgári életről. Ilyen színvonalas kiállítások (az *Idők arcai*, a *Szeccszó a szabadkai közgyűjteményekben*, a *Vajdasági Magyar Képtár* stb.) mind a válogatását,

Babzsákfotelek a festmények között

mind a vizuális megalkotását illetően egy új irányvonalat mutatnak térségünkben, amely lépést tart a nagyvilági tendenciákkal” – írta Sagmeister Peity Laura festőművésznő. Szalma Viktória grafikusművész és rajztanár, aki a katalógus létrehozásához saját tapasztalataival és szaktudásával járult hozzá, s így fényképekről már ismerte az anyagot, a következőképpen vélekedett a kiállítás láttán: „Színek, fények, hangulatok, várakozás, kíváncsiság, meglepetés, nyitott–zárt, tér és idő. A látvány és a zene [itt a múzeumban hangszórókon megszólaló zenei aláfestésről van szó] ötvözete eléri, hogy megszűnjön a külvilág, és a látogató egyszer rögzös földutakon, kanyargós erdei ösvényen találja magát, könnyed léptekkel sétálva korok, stílusok, témakörök, műfajok között. A Magyar Galéria egy átgondolt, komoly szakértelmet, felkészültséget igénylő és tükröző tárlat. Jó lenne, ha minél többen láthatnák.” A közönségszervezés kisebb-nagyobb problémát jelent a vajdasági múzeumok számára, mert erre nincs munkaviszonyban levő szakképzett humán erőforrás a múzeumokban. Mégis ezt a célt szolgálják kisebb-nagyobb eredménnyel a múzeumpedagógiai foglalkozások, előadások és egyéb kísérőrendezvények, amelyeket a Szabadkai Városi Múzeum múzeumpedagógusa és a tárlatok kurátorai szoktak szervezni, de más tényezők is hozzá szoktak járulni a tárlatok látogatottságához. Az egyik ilyen tényező a Nemzetközi Gyermekehét, amikor több száz iskolás és óvoda tesz látogatást a pedagógusokkal a múzeumban, vagy a múzeumok éjszakája, amikor ez a szám több ezer látogatóra tehető. Az idei múzeumok

éjszakáján körülbelül ötezer látogató nézte meg a múzeum tárlatait, s így a Vajdasági Magyar Képtárat is. A látogatottsághoz az is közrejátszott, hogy a Vajdasági Magyar Képtár regionális, nem pedig városi jelentőségű, ami újabb feladatok elé állítja a közönségszervezést. S végül, de nem utolsósorban, a Vajdasági Magyar Képtár az egyetemes magyar művészeti jellege miatt határokon átívelő hírverést, közönségszervezést igényelne. De ez már nem kimondottan csak a múzeum feladata.

Irodalom

- DURANCI, Bela (1973): *Likovno stvaralaštvo Mađara u Vojvodini 1830–1930/ Magyar képzőművészek alkotásai a Vajdaságban*. Gradski muzej Subotica – Városi Múzeum, Szabadka
- DURANCI, Bela (1974): Galerija likovnog stvaralaštva Mađara u Vojvodini. *Spona*, Novi Sad 12. 26–29.
- LOVAS Ildikó szerk. (2011): *Vajdasági Magyar Kulturális Stratégia 2012–2018*. Magyar Nemzeti Tanács Közigazgatási Hivatala
- MIHÁLYI Katalin (2014): Büszkeségünk a Vajdasági Magyar Képtár. *Magyar Szó*, április 3. 8.
- MIHÁLYI Katalin (2014): A Vajdasági Magyar Képtár születésének mozaikockái. *Magyar Szó*, április 10. 8.
- NINKOV K. Olga (2014): *Vajdasági Magyar Képtár (1830–1930)*. Szabadkai Városi Múzeum, Szabadka